

De heer Bult brengt speciale hulde aan het adres van de heer van Geel, voor het vele werk dat hij voor de kring Heerlen verzet, hetgeen door de aanwezigen volmondig wordt beaamd.

Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om 12.00 uur, doch niet alvorens de aanwezigen te danken voor hun komst en positieve bijdrage en de heer Munsters in het bijzonder voor de verleende gastvrijheid.

Alvorens om 14.00 uur o.l.v. de heer Gilissen met de excursie naar het Limbrichter bos te beginnen, begroet de voorzitter speciaal de heer Sterken, die 26 mei zijn 86ste verjaardag hoopt te vieren en zich nog fit genoeg voelt om de wandeling door het bos mee te maken. De goed voorbereide excursie blijkt een succes, mede dank zij het prachtige weer. Onder de veel gehoorde vogels is het vermelden van de nachtegaal terecht. Het was dan ook verheugend zijn zang op verschillende plaatsen te horen. Helaas kan dat niet meer gezegd worden van vele plekjes in de provincie, waar hij in het verleden normaal voorkwam. Het zou te ver voeren om een gedetailleerd verslag te geven van hetgeen onderweg gezien werd. Volstaan we met te verwijzen naar de beschrijving in het Maandblad van april j.l.

Met een gezellig samenzijn in het restaurant van het Vogelpark wordt de dag besloten.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 1 mei 1975

Wegens verhindering van de voorzitter en de vice-voorzitter heet de secretaris de ditmaal minder talrijke aanwezigen hartelijk welkom.

Vooruitlopende op de uitslag van de onder de leden gehouden enquête in het begin van dit jaar (zie elders in dit nummer; red.) vestigt de heer Gijtenbeek alvast de aandacht op een project rond de Enci-groeve en de St. Pietersberg, waar werkgroepen zich voor zouden kunnen inzetten. Hijzelf zal graag bemiddelen bij de Directie van de Enci voor het verkrijgen van een vergunning om haar terreinen te mogen betreden. Verwacht mag worden, dat er nog voldoende enthousiaste leden zijn die aan deze onderzoeken willen meewerken. En waar kan men dat zo dicht bij huis! Het maandblad zal vanzelfsprekend ruimte beschikbaar stellen voor mededelingen en verslagen van de te verrichten onderzoeken.

Dan was de heer Gijtenbeek onlangs in het kalksteengebied bij Hotton (België) met zijn interessante flora. Vier jaar geleden heeft men de bosopslag kaal gekapt en er Douglasdennen ingeplant als proefaanplant. Het is echter onvoorstelbaar hoeveel planten zich na enige jaren op deze kaalslag – de Douglasdennen zijn uiteraard nog klein – spontaan ontwikkeld hebben. Om er enige te noemen: grote aantallen mannetjes-orchis (*Orchis mascula*) en harlekijn-orchis (*Orchis morio*). Ook herfsttijloos (*Colchicum autumnale*) werd veelvuldig aangetroffen. Hij wil hieraan het advies verbinden, dat men kaalslagpercelen eens zo zou moeten laten liggen; er zal dan voor de botanicus veel te genieten zijn. Reboiseren is echt niet altijd de juiste oplossing als een boscomplex gekapt is. Vooral in deze tijd met een lage houtprijs is herbeplanting in vele gevallen niet eens lucratief.

Ook de heer Hensels heeft interessante voorbeelden van zulke kaalslagpercelen met als gevolg veel wilde bloemen, waarvan dan weer de insecten en vooral de bijen profiteren, terwijl zulke terreinen ook voor insecten-etende vogels goede fourageergebieden zijn. Hij merkt nog op dat hakhoutwallen weer gewild zijn tegenwoordig, met name voor de papierindustrie.

De heer van Mourik brengt de kaalslag in verband met de duinen langs de kust waar de konijnen zorgen voor het kort houden van de vegetatie, waardoor de orchideeën – bij het konijn blijkbaar als voedsel niet in trek – hun kans kregen.

Toen de myxomatose de konijnenstand decimeerde was de opslag van alle grasachtigen zo hoog, dat de orchideeën werden teruggedrongen en veelal verdwenen. Verder bepleit hij het planten van bomen rond de bio-industriebedrijven, waarvan nu de silo's het landschap ontsieren.

Hoe aantrekkelijk waren vroeger de boerderijen, juist door de oude bomen die er omheen stonden. Maar blijkbaar ziet men tegenwoordig op tegen het onderhoud van zo'n bomenopslag, die geen geldelijk voordeel oplevert.

Ditzelfde zien we bij de verwaarlozing van oude knotwilgen, die tenslotte topzwaar worden en omwaaien. Gelukkig hebben vele jeugdgroepen van natuurbeschermingsorganisaties zich ingezet om de knotwilg van zijn te lange pruik te ontdoen. Als dit nog eens massaal zou kunnen gebeuren, levert dit een daadwerkelijke bijdrage tot behoud van het vertrouwde landschap. Ook de vogelstand, met vooral het steenuiltje is daarmee gediend.

De heer Hensels heeft op 20 april in de Doort een koningin van de hoornaar (*Vespa crabro*) waargenomen. Hij wijst op het grote nut van deze onze grootste wespensoort, die enorme hoeveelheden bladluizen en rupsen verzamelt als voedsel voor het jonge broed. Zoals alle wespen zijn het vleeseters. Alleen de koningin overwintert; de rest van het volk sterft in de herfst. Het fraai gevormde nest wordt vrij aan

een twijg van boom of struik opgehangen. Als materiaal voor het nest wordt dood hout, ook wel dode rietstengels gebruikt, die door de kaken vermalen worden tot een stof die we met papier vergelijken kunnen. Wespen worden dan ook wel de eerste papiermakers genoemd.

De heer Hensels zag ook nog in de Doort een beverrat op enige meters afstand. Het dier leek erg tam; liet zich althans geruime tijd goed waarnemen. In tegenstelling dan tot de bisamrat, die zeer schuw is. Om zijn grote schadelijkheid wordt op deze soort jacht gemaakt en worden premies uitgelooft. In sommige streken worden zelfs beroepsjagers aangesteld.

De heer Damen toont een reeds verdroogde mosgal of Bedeguar op Egelantier, welke veroorzaakt wordt door de larve van een galwesp (*Rhodites rosae*). Deze galvorming was vorig jaar zeer fraai gekleurd. Ook is het hem opgevallen nooit brandnetels gevonden te hebben waarvan het blad niet geperforeerd was. Het is de aanwezigheid niet bekend of dit kever- of slakkenvraat is of mogelijk nog een andere oorzaak heeft. Wel weet men te vertellen dat aan het aftrekkel medicinale waarde wordt toegekend, o.a. tegen reuma. Volgens de heer van Mourik kent men vele vormen van deze kwaal en ook weet men dat niet iedereen succes heeft met dit middel.

De heer Hensels merkt op, dat sommige mensen baat vinden bij het gif van bijen. Zij laten zich regelmatig door bijen steken. Mogelijk dat dit ook als preparaat te verkrijgen is, waarmee men het dan door middel van injecties toegediend kan krijgen.

De secretaris vermeldt, dat de roekenkolonie in het Stadspark van Maastricht, die in 1973 nog uit twaalf nesten bestond en in 1974 geheel verdwenen was, thans weer met vier bewoonde nesten aanwezig is. Helaas wordt deze nuttige vogel – die overigens beschermd is – nogal eens afgeschoten, omdat hij door onbekendheid voor de zwarte kraai wordt aangezien.

Dan brengt de heer Hensels het afschieten van vossen ter sprake in het kader van hondsdelheidbestrijding.

Dit doet de heer van Mourik opmerken dat juist door dit afschieten er een vacuum ontstaat in een bepaald territorium, dat dan weer aangevuld wordt door besmette dieren vanuit Duitsland, waar deze ziekte reeds lang heerst onder de vossen.

De heer P. Kemp vestigt de aandacht op een drietal boeken van de hand van Prof. Dr. M. Minnaert, met als hoofdtitel „De natuurkunde van het vrije veld” en uitgegeven door N. V. W. J. Thieme & Cie., Zutphen. Prijs ca. f 24,— per deel.

Deel 1 behandelt: Licht en kleur in het landschap; deel 2: geluid, warmte, elektriciteit en deel 3: rust en beweging.

De heer Kemp wijst er op dat de serie geen leesboek is, maar een leerboek, een naslagwerk en in zekere zin een encyclopedie.

Deze boekenreeks houdt een aansporing in tot het zelf onderzoeken van alle mogelijke feiten en verschijnselen in de vrije natuur. Bovendien geeft de reeks een uitgebreide literatuuropgave.

De heer A. Kemp voegt er nog aan toe, dat, mocht men de prijs een bezwaar vinden, de serie te leen is bij de stadsbibliotheek.

Dan sluit de secretaris de vergadering, waarvan de aanwezigen het er unaniem over eens zijn, dat een maandvergadering zonder spreker toch ook zijn aantrekkelijkheid kan hebben.

te Heerlen op 6 mei 1975

De voorzitter van de afdeling Heerlen begroet de heer van Campen, die na een verblijf van verscheidene jaren in Curaçao, in Zuid-Limburg teruggekeerd is.

Na het huishoudelijk gedeelte van de vergadering

kreeg de heer van Geel gelegenheid om uitvoerig de vraag van de heer Giesen te beantwoorden hoe het mogelijk is vruchten zonder zaden of nagenoeg zonder zaden te kweken bij peer, appel, banaan, sinaasappel, druif, enz. Hij beschrijft eerst het normale verloop, waarbij onderscheid gemaakt moet worden tussen bestuiving en bevruchting.

Bij bestuiving komt er stuifmeel op de stempel, dat al of niet een pollenbuis kan vormen, terwijl bij de bevruchting de kern in deze pollenbuis in contact komt met de eicel en zich met deze gaat versmelten, met als gevolg dat het vruchtbeginsel, eventueel de bloembodem, uitgroeit tot een vrucht. Bestuiving heeft bij de meeste soorten tot gevolg, dat de kroonbladeren en de meeldraden gaan verwelken en afvallen; ook vallen onbestoven bloemen van dezelfde plant af.

Worden bloemen van een bepaalde plant niet bestoven dan blijven ze veel langer vers. Men onderscheidt verder parthenokarpie, d.w.z. vruchtvorming zonder dat kiemkrachtig zaad gevormd wordt; parthenogenesis is, dat de eicel zonder bevrucht te zijn toch een kiem vormt en apogamie, dat andere cellen dan de eicellen uitgroeien en kiemkrachtige zaden voortbrengen (Paardebloem, Havikskruid). Bestuiving met stuifmeel ook van andere soorten, soms zelfs uit totaal verschillende families kunnen aanleiding zijn tot vruchtvorming (Vrouwenschoentje bestoven met stuifmeel van Lelies). Ook larven van insecten kunnen bij orchideeën en bepaalde pererassen aanleiding zijn tot vruchtzetting, evenals de chemische werking van gedode stuifmeelkorrels. Ook kan beschadiging van de stempel ten gevolge hebben, dat de bloem zich sluit en vervroegd verdort en afvalt. Daarentegen als men de meeldraden verwijdert van bepaalde orchideeën kunnen de bloemen enkele maanden vers blijven, terwijl ze bij bestuiving dit maar een zeer korte tijd blijven. Wat de eigenlijke vraag van de heer Giessen betreft door jarenlang te kweken en te selecteren heeft men nu rassen sinaasappels, bananen, etc. verkregen, die normale vruchten vormen, maar geen of weinig zaden bevatten.

Vervolgens geeft de heer Giesen een enthousiast verslag van een uitstapje, dat hij gemaakt heeft op 3 mei naar Andrimont. Het is een gebied waar zeer veel soorten op een klein gebied voorkomen, waarvan de meeste wel in Zuid-Limburg voorkomen, maar niet in zulke grote aantallen als daar. We noemen slechts enkele soorten: Gewone sleutelbloem, Slanke sleutelbloem en de bastaard van deze, Helmbloem, Gele dovenetel, Gele anemoon, Peperboompje, Watermuur, Schubwortel, Mannetjes orchis, Gele narcis, Herfsttijloos, Helmbloem, enz.

Geologisch een fraaie anticline, een zadelvorming van het gesteente, verder op het pad is het gesteente bijna 90° gekanteld.

In het Maandblad 1/2 - 1975, p. 22 vermeldt Dr. Dijkstra het voorkomen van rupsen op Koningskaars. Volgens de heer Langohr behoren deze tot *Cucullia verbasci* (Kuifvlinder).

De heer Bronneberg had reeds eerder meegedeeld, dat een torenvalk bij hem tegen een ruit gevlogen was, waarbij hij vermoedde, dat de vogel zich verkeken had op glinsterende voorwerpen in de kamer. Echter, in een tijdschrift, werd beschreven hoe een merel vanuit een bepaalde hoek tegen een ruit vloog. Toen de waarnemer ook op dezelfde plaats ging staan en de ruit onder dezelfde hoek bekeek zag hij duidelijk de weerspiegeling van een boom.

De heer Salden had de schedel van een das meegebracht en *Ranunculus aconitifolia*, (witbloeiende Boterbloem) uit de Ardennen. Verder werden nog schelpen vertoond uit het Oligoceen uit de weginsnijding bij Arendsgenhout, Rijksweg Heerlen-Maastricht en dito uit Cerithienklei van een boring van de O.N. III.

Tenslotte deelt de heer Bult enkele waarnemingen mee over *Regulus regulus* (Goudhaantje) en *Regulus ignicapillus* (Vuurgoudhaantje). Dit zijn onze kleinste zangvogels. Het Goudhaantje weegt 5-6 gr., het Winterkoninkje 8-9 gr. Een bepaalde soort Kolibri weegt slechts 2 gr. maar behoort niet tot de zang-

vogels. Het Goudhaantje legt gemiddeld 8-11 eieren met een totaal gewicht van 7.2 gr., d.w.z. $1\frac{1}{2}$ x haar eigen gewicht. De Raaf, een van de grootste zangvogels, weegt 1.250 gr., legt 5 eieren met een totaal van 165 gr., dit is 13% van het eigen gewicht. Het Vuurgoudhaantje is broedvogel in Nederland; de literatuur noemt Heerlen, 1941, mogelijk ook in Midden-Limburg. Ook het Goudhaantje broedt in Nederland. Het Vuurgoudhaantje trekt minder dan het Goudhaantje. Het voedsel en het biotoop is voor beide soorten ongeveer gelijk. Ze eten kleine insecten, spinnen, larven en eieren overwegend uit de dichte kruinen tussen de naalden en bladeren, spleetjes en schors van fijne takjes. In het broedseizoen wordt de overgangszone van het loofhout met dat van naaldbomen bewoond. Deze specifieke biotoop treft men behalve in Limburg vaak ook aan in parken en grote tuinen.

TER INZAGE

Van de K.N.N.V. ontvingen wij nr. 107, mei 1975 van haar reeks Wetenschappelijke Mededelingen.

Deze aflevering, getiteld: „De zeegrassen in de Waddenzee” van de hand van Drs. P. J. G. Polderman en Prof. Dr. C. den Hartog is verkrijgbaar bij het Bureau van de K.N.N.V. te Hoogwoud (N.H.) voor de prijs van f 5,— incl. verzendkosten, over te maken op postgiro no. 13028.

Voor belangstellenden ligt deze uitgave bovendien ter inzage in de bibliotheek van het N.H. Museum.

De Stichting Milieu-federatie Limburg zond ons haar Jaarverslag 1974. Behalve de gebruikelijke huishoudelijke mededelingen bevat deze extra uitgave van haar Nieuwsbulletin april 1975, een overzicht van de belangrijkste activiteiten, die deze Stichting in 1974 geëntameerd heeft.

Dit jaarverslag, dat wij gaarne in de belangstelling van onze leden aanbevelen, ligt eveneens ter inzage in de bibliotheek van het N.H. Museum.